

Globalisering och fredsrörelsen i diasporan. Provsprängningarna av kärnvapen i Sydasien 1998

Av Ishtiaq Ahmed

I efterspelet till de provsprängningar av kärnvapen som Indien och Pakistan genomförde i maj 1998 visade sig Internet vara ett enastående redskap som gjorde det möjligt för intellektuella i förskingringen få kontakt, sluta sig samman och ibland även fungera som förmedlande länk mellan fredsrörelserna i de båda länderna. Det här kapitlet är ett försök att skissera den roll som indiska och pakistanska intellektuella bosatta utanför Sydasien spelar i den sydasiatiska fredsrörelsen. Den behandlar två huvudfrågor:

1. Hur och varför spelade intellektuella i diasporan en förmedlande roll?
2. Vilka implikationer har globala nätverk, särskilt sådana där sydasiater i diasporan fungerar som förmedlande knutpunkter, för sydasiatisk politik i allmänhet och i synnerhet för främjandet av ett civilt samhälle och institutioner som ägnar sig åt att främja fred och fredlig konfliktlösning?

Bakgrund

Den 11 och 13 maj 1998 sprängde Indien sammanlagt fem kärnladdningar. Pakistan följde efter med en egen serie om sex provsprängningar. Ett perverst lyckorus i regeringarna inspirerade folk till att börja dansa på gatorna och att dela ut sötsaker för att fira den storhet man menade hade uppnåtts. Plötsligt hade de självuppfyllande profetierna från fruktans, hatets och aggressionens krafter på båda sidor blivit bekräftade för femte gången (den blodiga delningen 1947 av Indien i två olika stater – Pakistan och Indien, kriget 1948, 1965 och 1971 samt sprängningarna 1998) på inte mer än drygt 50 år: dom på andra sidan är oförfärliga fiender, ett dödligt hot mot oss på den här sidan, mot vår identitet och mot vår överlevnad. Den grundläggande orsaken till de två staternas hektiska och eskalerande ansträngningar att få

kapacitet att slå till först och att slå hårt var det fundamentala problemet nationell säkerhet.

Begreppet säkerhet är emellertid en komplicerad social konstruktion som har olika innebörd bland olika grupper, samhällen och stater. Det speglar i sin tur identitetsproblem.¹ En gång i tiden utkämpade katoliker och protestanter bittra krig i Europa. Det är endast på Irland som denna fiendskap alltså tar sig våldsamt uttryck. Vad gäller den indiska subkontinenten har relationerna mellan hinduer, muslimer och kristna också växlat genom tiderna. Präster och t o m lekmän bland intellektuella i de tre grupperna (i lös mening för det finns olika riktningar inom alla tre religionerna) har rutinemässigt medverkat när deras kollektiva medlemskap avgränsats gentemot andra. Från och med andra hälften av 180-talet började religiösa identiteter att ta sig allt starkare politiska uttryck. På 1920-talet började hinduer, muslimer och sikher på högerkanten att organisera sig längs religiösa linjer. I den processen framträdde militaristiska religiösa rörelser närda av misstänksamhet, fruktan och aggression.²

Det gjordes också ansträngningar i motsatt riktning, att skapa mer sammansatta och smidigare identiteter, men delningen av Indien 1947 ledde till mellan 1 och 2 miljoner människors död, hinduer, muslimer och sikher, och en påtvingad förflyttning av 14 till 18 miljoner människor. I nyckelprovinsen Punjab, som delades efter religiösa linjer, följdes den påtvingna förflyttningen av etnisk rensning. Detta var en draksådd av djup misstänksamhet och hat mellan de två nya staterna Indien och Pakistan liksom också, föga förvånande, mellan deras befolkningar, särskilt flyktingarna. Den kontroversiella internationella gränsen som fastställdes i den s.k. Radcliffe Award 17 augusti 1947 skapade bitterhet på båda sidor men det var först vid mitten av 1950-talet som man vidtog åtgärder för att strama åt kontrollen.³ Den fullständiga åtskillnaden blev dock verklighet först i och med kriget mellan de båda staterna 1965 och 1971. Efter dem förekom det knappast någon kontakt eller något utbyte mellan de två folken. Det blev nästan omöjligt att få visum om man inte kunde hävda att man hade släkt på den sidan. Trots att de två staterna gränsade till varandra, trots att deras folk levit i tusen år i samma region, trots att den folkliga kulturen var densamma och att samma språk och dialekter förekom i de båda länderna – samtidigt som människor på båda håll var medvetna om att de tillhörde si eller så grupp med dess egna kännetecken – bröts banden mellan de indiska och pakistanska folken och skars helt av.

Det är därför inte förvånande att båda sidorna har en bedrövlig tradition av dåligt uppträdande gentemot grannen. Varje kväll när fanan halas på

---

¹ Weiner, 1993, s. 1-35.

² Farquhar, 1967.

³ Ahmed, 1999, s. 116-64.

ömse sidor gränsen vid Wagah och Attari (belägna mellan Lahore på den pakistanska sidan och Amritsar på den indiska) manifesteras denna fiendskap på ett utstuderat och ostentativt sätt. Före Indiens delning brukade en del människor ta morgontåget de ca 45 kilometrarna från Lahore eller Amritsar till arbetet i den andra staden och sedan återvända hem på kvällen. Nu förseglar soldaterna gränsen symboliskt varje kväll genom att slå igen järngrindarna med en våldsamt smäll för att visa att det mellan de båda länderna och folken finns en oöverstiglig barriär. Vanligen är det stora folksamlingar på båda sidor som beskådar denna skräckinjagande scen av ömsesidig förkastelse. De förhöjer stämningen vid ceremonin ytterligare genom att nervöst klappa händerna och genom andra gester.

På en annan nivå kunde kontakterna emellertid inte helt skäras av – kontakten som radion gav. Sändningar med indisk filmmusik fortsatte att åtnjuta stor popularitet i Pakistan, medan Lahore-radions program i Västpunjab regelbundet följdes i det indiska Östpunjab (kanske av gammal vana sedan tiden före Indiens delning då Lahore-radion sörjde för hela Punjab). Detta slags kontakter ökade dramatiskt med televisionens ankomst. På 1970-talet började den statsägda indiska Doordarshan television sändningar som nådde över gränsen. Indiska filmer hade varit otroligt populära i Pakistan och chansen att få se sådana igen väckte entusiasm hos dem som bodde inom räckhåll för sändningarna. Jag minns hur en del människor till att börja med försummade sina affärer och sina arbeten. Det rapporterades om fall, där människor för andra gången uppgivit att deras far- eller morföräldrar dött för att på så sätt slippa gå till sitt college eller kontor och i stället se en indisk film. I sinom tid skulle också Pakistans överlägsna TV-pjäser vinna ivriga och lojala tittare i Indien.⁴ Alltsedan 1990-talet har kommersiell TV starkt ökat möjligheterna att se nyheter och underhållning. Åtskilliga indiska och på senare år även pakistanska privata kanaler har nått en ivrig allmänhet. Begränsad kontakt återupptogs i och med att många cricket- och hockeymatcher spelades mellan de båda länderna. Trots att fysisk kontakt och möten öga mot öga bara förekommer i försumbar utsträckning, har alltså nyfikenheten på den andre retats både bland indier och pakistanier.

Emellertid måste det starkt betonas, att relationen mellan de båda ländernas makteliter från och med 1970-talet gick från dålig till sämre. Botten nåddes med kärnsprängningarna i maj 1998.⁵ Båda sidor har stött och uppmuntrat separatist rörelser på andra sidan gränsen. Båda ger igen med terroristattacker som utförs av agenter från underrättelsetjänsten på lättillgängliga mål som marknadsplatser, gator, bussar och tåg på andra sidan. Dispyten om Kashmir – ett klassiskt exempel på det nyckfulla och mångtydiga resultatet av en kolonialmakts tillbakadragande – väcktes på 1980-talet till liv igen i den av Indien administrerade delen av den före detta furstestaten Jammu och

---

⁴ Bernstroff, 2000, s. 6.

⁵ Samad, 1999, s. 14-22.

Kashmir.⁶ De kashmiriska muslimerna kräver rätt och slätt ett slut på det indiska vanstyret. Indierna hävdade att Pakistan var inblandat, men Pakistan tillbakavisade alla sådana anklagelser.⁷ Under 1990-talet fick vi se hur ultranationalistisk retorik och smädelser nådde en feberaktig höjdpunkt när extremister demoniserade och avhumaniserade folket på andra sidan gränsen. Följaktligen fick hökar ledningen i de båda ländernas försvars- och säkerhetsetablissemang.⁸ I Indien kom det nationalistiska partiet *Bharatiya Janata Party (BJP)* till makten 1998 på ett program med djupa klanger av stormaktsambitioner. Hinduiska extremister hade blivit starkt uppmuntrade sedan de i december 1992 lyckats riva en moské i Ayodhya i norra Indien, vilken påstods ha byggts år 1528 på order av grundaren av mogulimperiet Zahiruddin Mohammad Babur på exakt den plats där den hinduiska guden Rama anses ha fötts.⁹ I Pakistan hade en regering under Nawaz Sharif kommit till makten med mandat att genom förhandlingar få fred med Indien och nå en hedersam lösning av Kashmirkonflikten. Väljarnas stöd för detta var massivt, och Nawaz vann två tredjedelar av platserna i parlamentet. Folk i allmänhet tycks inte ha brytt sig om den annars starkt laddade, vanvetligt anti-indiska retoriken från högerextremistiska islamister, som en del betraktare träffande beskrev som ”jihadis” (muslimska erövrare).¹⁰

Det var i detta läge som de två stridslystna staterna genomförde sina provsprängningar. Euforin och jublet i de båda ländernas storstäder återspeglade både hat och fruktan, känslor som griper samhällen och kollektiv när de överhetsade reagerar på följderna av att tillfoga fienden och sig själva ömse-sidig skada.

Globalisering

De idag gängse definitionerna av globalisering beskriver alla en tendens mot sociala fenomenens världsomspännande räckvidd, inflytande eller samman-knytning. Den ögonblickliga och samtidiga kommunikation som genom den

---

⁶ Kashmir är ett omstritt område i gränsområdet mellan nordvästra Indien och Pakistan med huvudsakligen muslimsk befolkning. Vid delningen mellan Indien och Pakistan 1947 styrdes det av en hinduisk furste och tillföll därför Indien. Huvuddelen av befolkningen vill dock tillhöra Pakistan. 1948 besatte Pakistan den nordvästra tredjedelen av Kashmir. Den sydöstra delen tillhör nu den indiska delstaten Jammu Kashmir. Kina ockuperar sedan 1962 den nord-östra delen av Kashmir. Krig utbröt 1965 och 1971 mellan Indien och Pakistan pga. Kashmir.

⁷ Schofield, 2000.

⁸ Hoodbhoy, P., *Our Blind Nuclear Prophets*, opublicerat paper distribuerat med e-post av Ishtiaq Ahmed 9 februari 2001 inom Pakistanis for Peace and Alternative Development (PPAD)

⁹ Jaffrelot, 1998, s. 449-68.

¹⁰ Gardezi, H. N., *The Islamist and Hindutva Politics: Identities of Outlook and Objectives*, paper presented to a joint session of Pakistan Council of Social Sciences, Islamabad Cultural Forum and Islamabad Social Sciences Forum on January 5, 2001.

allra senaste uppfinningen under den nu pågående revolutionen inom kommunikationer – Internet – gjort möjlig är unik i historien. Den syns ha gjort territoriella begränsningar föråldrade och överflödiga. Territorialitet ersätts av supraterritorialitet.¹¹ Kraften bakom denna förändring är den ständigt expanderande globala marknadsekonomi.

Appadurai förstår den globala ekonomin som ett antal ”brott” (disjunctures) mellan ekonomi, kultur och politik. Sådana brott är resultatet av den dialektiska spänning som skapas av att det samtidigt pågår dels en process av kulturell homogenisering, dels en med kulturell heterogenisering.¹² För sin analys använder han en ram med fem dimensioner av kulturella flöden: etnoskap (ethnoscapes), mediaskap (mediascapes), teknoskap (technoscapes), finansskap (financescapes) och ideoskap (ideoscapes). Idén bakom är att dessa skilda former av landskap är oregelbundna och flytande, och de ser annorlunda ut beroende på varifrån de betraktas. Etnoskap, ideoskap och så vidare är inte objektivt givna relationer utan

... konstruktioner där perspektivet bryts av olika slags aktörers historiska, språkliga och politiska belägenhet. Det kan gälla nationalstater, människors med blandad nationell bakgrund, grupper i diasporan liksom subnationella grupper och rörelser (religiösa, politiska eller ekonomiska) och familjer. I denna uppsättning av perspektiv för landskap kommer den enskilde aktören i sista hand, för dessa landskap styrs ytterst av krafter som både erfar och bildar större formationer, delvis beroende på deras egen uppfattning av vad dessa landskap erbjuder.¹³

Landskapen är byggstenar i föreställningsvärldar, och dessa mångfaldiga världar är danade av de historiskt betingade föreställningarna bland enskilda och grupper spridda runt jordklotet. Dessutom lever många enskilda och grupper i sådana föreställda världar och kan ibland t o m undergräva de officiella världarna som stater föreställer sig.¹⁴

För denna undersöknings syften är etnoskap och ideoskap relevanta. Ett etnoskap är ett landskap bestående av personer som bildar den föränderliga värld vi lever i. Fastän det alltjämt finns stabila grupper och nätverk baserade på olika slags solidaritet, präglas alla mänskliga relationer av rörlighet. Folk fantiserar om att flytta, långt eller kort, och många förverkligar också sådana drömmar och flyttar av ekonomiska skäl, blir politiska flyktingar eller söker humanitär asyl. De etniska banden kan lätt politiseras vilket får till resultat att de ursprungliga banden blir globala. Det är genom ideoskapet – den kedja av idéer som till stor del härrör från upplysningstiden på 1700-talet, sådana

---

¹¹ Scholte, *Globalization: A Critical Introduction*, Houndsmill and London: Macmillan, 2000, s. 48-9.

¹² Appadurai, *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1996, s. 32-33.

¹³ *Ibid.*, s. 33.

¹⁴ *Ibid.*

som frihet, rättigheter, välfärd, suveränitet osv. – som etnisk politik artikuleras. Tidigare ingick dessa i det västliga systemet men de sprids nu globalt och bärs upp av grupper i diasporan liksom av enskilda, särskilt intellektuella.¹⁵

Nedan vidareutvecklar jag några centrala begrepp för att skapa en ram för analysen av den roll intellektuella i forskningsringen spelar i fredsrörelsen. Termen diaspora förknippas traditionellt med en grupp människor som lämnat sitt land under tvång men som längtar efter att återvända dit en dag. I en ideal mening fjärrar diasporan sig från eller isolerar sig mot den plats eller den kultur där den befinner sig och riktar sitt känsloliv mot minnet av det förlorade hemlandet.¹⁶ En sådan diasporisk grupp försöker vidmakthålla banden mellan gruppmedlemmar varthelst de må ha spritts sedan de fördrevs från hemlandet, och det görs genom att man särskilt betonar troheten mot det landet.

Vad beträffar de sydasiatiska diaspororna gäller detta endast med viktiga modifieringar. I den rådande ordningen med territoriellt bestämda stater kategoriseras människor vanligen med hänvisning till en statsorienterad nationalitet. Så snart gränsen överskrids, definieras individer av det internationella systemet huvudsakligen på grundval av den statsbaserade nationaliteten – de är indier, pakistanier, bangladesher, spanjorer osv. För folk som inte lämnat sina hem under direkt hot mot sina liv utan snarare för att förbättra sin levnadsstandard eller allehanda slags ekonomisk vinnings skull, blir etnoskapet ännu mer varierat än för grupper som lever under politiskt hot.

De flesta indier i diasporan som kommit till väst hör till höga kaster, och de flesta pakistanierna kommer från Punjab eller är urdu-talande med ursprung i Indien (dvs. de hör till de dominerande grupperna i sina respektive länder), och de har flyttat dit av olika ekonomiska skäl. Efter andra världskriget lättade reserestriktionerna från Syd till Nord, först av de före detta europeiska kolonialmakterna men senare också av Kanada, USA, Australien och Nya Zeeland. Som en följd härav har betydande antal indier och pakistanier bosatt sig i västerländska samhällen. En del är högutbildade, men de flesta är arbetare. Eftersom tendensen mot assimilering är stark i den västerländska kulturella miljön, finns det också en tendens till att utveckla ett överkänsligt förhållande till ursprungsstaten och till dess dominerande religiösa kultur.¹⁷ Därtill kommer att man sänder pengar hem för att hjälpa familjemedlemmar eller för att förvärva fastigheter, land för jordbruk eller företag förstärker det emotionella bandet med diasporan.

Samtidigt är dessa människor involverade i verksamheter som stärker deras band till de nya omgivningarna. De viktigaste är att de skaffar sig ett hem, gör affärer eller karriär. När det etableras centrer för grupper för kultu-

---

¹⁵ Ibid., s. 34-41.

¹⁶ Faist, 1997, s. 273.

¹⁷ Ballard, 1996, s. 1-34; Se även Leonard, 1997.

rella möten och för gudstjänster, moskéer och tempel, blir de symboler som visar att ”hemma” är i den nya omgivningarna.¹⁸ Många vill ha dubbelt medborgarskap. De mer politiskt sinnade börjar ta på sig rollen som lobbyister för sina respektive stater i det nya samhället och knyter på så sätt de två platserna samman på en global aktionsarena och till ett globalt maktspel. Sådana miljöer har också visat sig vara en grogrund för fundamentalistiska religiösa organisationer och för deras rekrytering.

Således finns det numera åtskilliga tidningar, tryckta och på Internet, tillgängliga i Nordamerika och i Storbritannien liksom också websajter för diskussion, där människor från Sydasien förfäktar sitt fosterlands sak och där man sprider kännedom om sin religion och försvarar sina trosfränder.¹⁹ En del sydasiater har också lyckats i politiken; t ex finns det idag flera indiska och pakistanska lordar i det brittiska överhuset. Men det kan också finnas mer perifera grupper som inte vill identifiera sig med majoriteten i sitt ursprungsland. Bland dem kan den politiska verksamheten ta en annan inriktning – man söker stöd för ett separatistiskt projekt. Sådana grupper, t. ex. tamiler, sikher, kashmiris, sindhies, balucher och andra, som i sina hemländer har kämpat för separata stater mot Sri Lanka, Indien och Pakistan, drar fördel av den frihet och säkerhet som finns i väst och stöder idéer och krav som anses landsförrådiska av diasporans huvuddel.²⁰ I den här antologin tar de två artiklarna om kurderna och den om tibetanerna upp den typen av grupper/folk.

Här måste också bildandet av hybridstrukturer och -nätverk, som för samman den indiska diasporan med den pakistanska, tas med i analysen. Det gäller både majoritetsbefolkningen i dessa länder och mer perifera grupper. När indier och pakistanier i diasporans huvudfåra kommer i direkt kontakt med varandra på arbetsplatsen eller i gemensamma bostadsområden är det en erfarenhet helt annorlunda än den som deras landsmän hemma haft. Ett mått av själsfrändskap börjar växa fram, eftersom problemen med att anpassa sig till värdlandets samhälle, kultur och språk är gemensamma. Erfarenheterna av diskriminering och rasistiska hot ger upphov till en sydasiatisk/asiatisk/svart etnisk identitet och därmed ett nytt landskap där nya föreställda världar börjar ta form. Sikher, hinduer och muslimer förs samman av identiteter de delar med andra såsom punjabier, bengaler och sindhies.²¹

Vidare får en gemensam kultur bland de bildade nytt liv när författare, poeter och dramatiker umgås i väst. Den grundas på ett delat poetiskt och konstnärligt arv som har sitt ursprung i de två huvudspråken på subkontinenten, urdu och hindi, vilka visserligen skrivs med olika alfabet men lätt förstås i sin talade form av alla skikt i subkontinentens norra del. Den gemensamma

---

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Samad, 1998, s. 3-5.

²⁰ Ahmed, 1998, s. 273-4.

²¹ Ibid., s. 22-3.

kulturen förstärks ytterligare av att man har ett gemensamt arv av klassisk musik. Och utanför den klassiska musikens kretsar finns en ännu bredare krets som lyssnar på pop- och filmmusik. Till följd härav finns det websajter, radiostationer och andra reguljära medier för kommunikation, där människor från båda grupperna är engagerade.²² Förutom de sammanhang då vägarna korsas på så vis är relationerna i det omedelbara grannskapet de mest stabila. Där leker barnen i samma parker och på samma lekplatser och går i samma skolor. I vilket fall som helst har Sydasiens politik, antingen den rör förhållandena mellan regionens olika stater eller inom dem, oundvikligen omedelbara följder för diasporiska grupper, och deras reaktioner varierar.

När kärnsprängningarna i Indien och Pakistan ägde rum år 1998, trädde de nationalistiska lobbygrupperna omedelbart in till stöd för sina respektive staters officiella ståndpunkter. Väletablerade och förmögna hinduiska väckelserörelser i förskingringen såsom *Vishwa Hindu Parishad*, *Bajrang Dal*, *Rashtriya Swayamsevak Sangh* (RSS) and BJP firade explosionerna. Några dagar senare såg deras motsvarigheter bland majoriteten av pakistanierna skäl att jubla. Många menade att en islamisk bomb behövdes för att omintetgöra de planer som Indien ansågs nära på att göra slut på Pakistan. För några var det en bedrift som ställde den islamska civilisationen på samma nivå som andra rivaliserande civilisationer. De nationalistiska diaspororna fungerade vid den här tiden som bastioner för patriotism, och såväl den indiska som den pakistanska lobbyen började samla in pengar för att hjälpa sina fosterland, när USA, Japan och andra länder införde sanktioner.²³

Men det uppstod också en motrörelse av traditionella intellektuella – författare, vetenskapsmän, lärare osv.²⁴ Antonio Gramsci tilldelar traditionella intellektuella en nyckelroll i en demokrati. De är relativt autonoma i förhållande till den härskande klassen tack vare sin i lag skyddade ställning. Därför fungerar de som medlare mellan de politiska och civila instanserna genom att ta upp frågor rörande demokratiska rättigheter och rättssäkerhet. Fastän Gramsci utformade sina teorier i den miljö som den moderna nationalstaten Italien erbjöd, noterade han att traditionella intellektuella också kan bli spridare av kosmopolitiska idéer.²⁵

Demokratiskt sinnade indier och pakistanier är kritiskt inställda till den styrande klasen. Vidare har globaliseringen inneburit, att de har integrerats i världsomspännande rörelser för fred och mänskliga rättigheter. Många NGOs hade redan etablerats, en del med pengar från Väst eller Japan. Tillsammans med andra aktörer i det civila samhället har de spritt och förmedlat kosmopolitiska värden, eller upplysningsidéerna som Appadurai kallar dem. Ett kosmopolitiskt synsätt har historien igenom fungerat som motvikt till

---

²² Samad, 1998, s. 3-5. Se även Leonard, 1997, s. 131-43.

²³ Ibid, 1999, s. 10

²⁴ Se särskilt Roy, 2000, men också många andra bidrag i Bidwai & Vaniak, 2000.

²⁵ Gramsci, 1971, s. 2-25.

etablerade maktstrukturer i alla samhällen, och i modern tid har det stått för längtan efter fred, vänskap och förståelse över gränser, både kulturella och andra gränser. I Indien åtnjuter intellektuella mycket större frihet att agera och ge uttryck åt sina åsikter, eftersom staten är bunden av olika konstitutionella och juridiska begränsningar. I Pakistan är det civila samhället dåligt utvecklat beroende på långa perioder av diktatur och militärstyre.²⁶

I detta hänseende får den roll som intellektuella i diasporan har speciell betydelse. De etnoskap och ideoskap, som formar sydasiaters i diasporans föreställda världar, förser dem med kanaler och vägar för kommunikation, identifiering och mobilisering som är både globala och lokala men också i rörelse, de möts på skilda nivåer och vid olika knutpunkter. Tack vare att de befinner sig i en intellektuellt stimulerande, fri och relativt säker miljö i Väst, har de ganska stor frihet att ge uttryck för vad de tänker och att sluta sig samman. Samtidigt föds hos dem ett känslomässigt och kulturellt främlingskap, dels på grund av att de lever i en främmande kultur, dels på grund av de statsorienterade nationalistiska lobbygrupperna bland landsmännen omkring dem. Detta får dem att identifiera sig närmare med kampen för demokrati, fred och rättvisa i det land de lämnat. De etniska banden med Syd-asien, särskilt för de typiska representanterna i dessa länder, knyter dem till det gamla hemlandet och ger dem läsare och lyssnare där.

Det innebar, att när kärnsprängningarna ägde rum och chauvinistiska stämningar nådde en feberaktig höjdpunkt i båda länderna, fick kosmopoliterna gott bistånd av sina kolleger i diasporan. Eftersom de senare var utom fysiskt räckhåll för staten, kunde de utnyttja Internet, e-post och websajter friare för att sprida kännedom om den demokratiska agendans krav på fred, samförstånd och samarbete. Den nya teknologin var väl förankrad i Pakistans och Indiens viktigare städer. Genom nätverk med e-post och websajter deltog redan NGOs i de båda länderna i diskussioner och debatter runt hela världen rörande allehanda slags spörsmål. För aktörer i det civila samhället har detta slags förändring vidgat möjligheterna till internationellt samarbete och stöd utifrån.

Föga överraskande hotar denna förändring den traditionella basen för statens makt och suveränitet. Och detta för oss tillbaka till frågan om suveränitet och territorialitet. Fastän den gamla typen av totalitära staters tid kanske är förbi – då man bl a noga kunde kontrollera post och internationell telefoni – kan staten icke desto mindre i den nationella säkerhetens namn inskränka många medborgerliga friheter. Eftersom staten innehar suveränitetens tolkningsföreträde, kan den utan straff klara sig undan medan repressionen mot den politiska oppositionen är omfattande. I Pakistan, där en civil stat ännu inte etablerats trots att det gått mer än 50 år sedan oberoendet, härskar när-

---

²⁶ Bernstroff, 2000, s. 84-6.

mast permanent politisk repression.²⁷ Det är därför alltför tidigt att anta att den territoriella staten har blivit föråldrad.

Å andra sidan kan staten inte hävda sin vilja utanför sina gränser, och detta ger utrymme för dess kritiker i diasporan att trotsa regeringen mer framgångsrikt. I kritiska ögonblick, t ex när krig bryter ut eller hotar, när övervakning och trakasserier av fredsrörelser ökar starkt, kan intellektuella i diasporan spela en betydande roll för att underlätta kommunikationerna mellan fredsaktivister på andra sidan gränsen och med internationella aktörer.

Mot ett sydasiatiskt globalt nätverk för fred

En sydasiatisk fredsrörelse hade börjat ta form, när ett civilt samhälle bestående bl a av NGO-grupper främjades under FNs beskydd från 1980-talet och framåt som en nödvändig förutsättning i ett världsomspännande demokratiseringsprojekt. Pakistanier och indier i kvalificerade yrken hade mötts i internationella fora och börjat få personlig kontakt. Man insåg att båda länderna stod inför oerhörda problem med våld, utbredd fattigdom, miljöförstörelse osv. Ur dessa erfarenheter började en ny medvetenhet spira. Kalpana Sharma och Ayesha Khan summerar den erfarenheten sålunda:

Under informella samtal när dagens arbete var över gav indiska och pakistanska deltagare uttryck för sin sorg över att de inte hade bättre tillgång till varandras länder och att regionens oförsonliga politik hindrade dem från att tillsammans arbeta på gemensamma problem. Vänskapsband knöts, man diskuterade idéer om förändring och stereotyper bröts sönder.²⁸

År 1991 förde United States Information Service samman pensionerade tjänstemän och makthavare från Pakistan och Indien för samtal i Neemrana. Till följd härav blev kontakter mellan aktörer i civilsamhället vanligare och mer regelbundna, och i den processen blev dessa kontakter knutna till den rörelse som började framträda för ett globalt civilsamhälle. Det ledde i sin tur till att fler officiella kontakter uppmuntrades rörande förtroendeskapande åtgärder. Från och med 1992 fördes till och med regeringarna in i direkta diskussioner genom olika FN-initiativ. Samtal om frågor av gemensamt intresse började hållas mellan företrädare för de två regeringarna två gånger om året.²⁹

År 1994 föddes *Pakistan-indiskt folkforum för fred och demokrati* (Pakistan-India People's Forum for Peace and Democracy). Detta forum blev den huvudsakliga bäraren av den sk spår-3-diplomatin, dvs ett forum för samverkan och utbyte mellan indiska och pakistanska organisationer i civil-

---

²⁷ Malik, 1998.

²⁸ Sharma & Khan, 1998.

²⁹ Ibid.

samhället. Till alla de sociala frågor och miljöfrågor som kräver samarbete mellan de två staterna lades nu också Kashmirfrågan, vilken av olika skäl är kärnan i den ideologiska och nationalistiska konfrontationen mellan dem. Båda regeringarna tillät grupper på ungefär 150-200 aktivister, intellektuella och oroad medborgare som ville engagera sig att resa till andra sidan och diskutera och debattera problem som hindrar en normalisering mellan länderna.³⁰ Pakistansk-indiskt folkforum för fred och demokrati, som höll möte årligen i en större stad, vartannat år i Indien, vartannat i Pakistan, visade sig bli en mötesplats där intellektuella i diasporan började träffas. Detta ledde till att nätverk skapades mellan aktivister på platsen och i diasporan. När så kärnsprängningar genomfördes av Indien och Pakistan i maj 1998, blev e-postkontakter, som hitintills hade varit sporadiska, kanaler för omedelbara konsultationer, diskussioner och informationsflöden.

Reaktionen på den första indiska provsprängningen

Omedelbart efter Indiens första provsprängningar 11 och 13 maj började indiska fredsaktivister organisera demonstrationer och fredsmarscher i Indien. Achin Vanaik skrev en artikel där han fördömde det regerande partiet BJPs chauvinism. Han avfärdade det indiska påståendet att proven utfördes för att stärka Indiens försvar mot Kina.³¹ Ett yttrande av ett antal indiska vetenskapsmän var lika föraktfullt gentemot de indiska sprängningarna. De påpekade, att Indien nu övergivit sin tidigare politik att inte gå vidare med utveckling av kärnvapen fastän förmågan att spränga en ”nukleär anordning” (a nuclear device) hade uppnåtts 1974. De uttryckte fruktan att proven skulle leda till en kapprustning i Sydasien.³² I ett brev till tidningen *Indian Express* 17 maj fördömdes de indiska proven kraftigt av ett antal ledande indiska personligheter, bland dem Lalita Ramdas (gift med den pensionerade amiralen Ramdas) och generallöjtnant Gurbir Maningh.³³

Vad gäller Pakistan kontaktade en japansk journalist från Hiroshima, Akira Tashiro, en ledande pakistansk fysiker vid Qaid-e-Azam universitetet i Islamabad, A.H. Nayyar, för att få höra dennes reaktion. Den kontakten följdes av ett telefonsamtal från Princeton från den pakistansk-födde lektorn i Public and International Affairs. Båda erinrade om att de alla tre tillsammans skrivit en artikel som publicerades i *Bulletin of Atomic Scientists* (July-August 1996). I den hade de förutspått att om BJP kom till makten skulle de genomföra nukleära prov och att Pakistan otvivelaktigt skulle följa efter med egna.³⁴ I Islamabad var uppståndelsen stor. Den 14 maj ledde fredsaktivister

³⁰ Bernstroff, 2000, s. 86-93.

³¹ Harsh Kapoor, e-postsändning 15 maj 1998, aiindex@mnet.fr.

³² Ibid.

³³ Ibid, 30 maj 1998.

³⁴ E-postinterju med A. H. Nayyar gjord av Ishtaiq Ahmed 17 januari 2001.

en marsch mot den indiska High Commission (motsvarar ambassad) och överräckte en protestnot. Den framlidne Eqbal Ahmed, en intellektuell och veteran i anti-krigsrörelsen, skrev artiklar i ledande pakistanska tidningar där han fördömde den indiska provsprängningen. Mellan de indiska och de pakistanska proven skrev han en artikel i den engelskspråkiga tidningen *The News* där han enträget vädjade till den pakistanska regeringen att avstå från att göra egna prov.³⁵

I ett brev skrivet till *New York Times* 14 maj, dvs dagen efter den indiska sprängningen, fördömde ett antal oroade personer, de flesta av dem indiska akademiker som arbetade vid amerikanska universitet, BJP-regeringens beslut att genomföra dessa nukleära prov:

Vi fördömer starkt dessa kärnsprängningar och BJPs nukleära hökpolitik. Det finns tillräckliga indikationer på att BJP har tillgripit denna politik för att piska upp ultranationalistiska stämningar i landet [...] Indien måste avsäga sig den nukleära optionen för att på nytt starta en moralisk kampanj syftande till att avskaffa kärnvapnen i världen. Detta är den enda kloka lösningen, men den är inte möjlig om BJP förblir vid makten.³⁶

Reaktionen på den första pakistanska sprängningen

Den 29 maj, en dag efter det första pakistanska provet, gick Zia Mian skarpt tillrätta med de två regeringarnas beslut att ge igen med samma mynt.³⁷ I ett paper kallat ”Sydasien nukleära galenskap” (South Asia’s Nuclear Folly) skrev den Kanada-baserade Hassan N. Gardezi:

Kärnvapenproven i Indien och Pakistan i maj 1996 har kastat en mörk och lång skugga av massförstörelse över hela subkontinenten. De har inlett den sista fasen av en dödlig kapprustning med kärnvapen mellan de två länderna. Om detta är kulmen på den ära som 50 års självständighet givit, såsom det tycks att döma av de två ländernas ledares retorik och av den högröstade euforin bland delar av befolkningen, vittnar detta bara om hur långt de tillsammans förrirat sig från förnuft och grundläggande mänskliga värden.³⁸

Gardezi spårade hur konfrontationspolitiken vuxit sig starkare, och ställde då makteliterna i de båda länderna till svars för deras nationalistiska förhållningssätt. Han förebrådde den amerikanska regeringen för att ha börjat kapprustningen på subkontinenten genom att locka Pakistan in i regionala militärpakter och förse landet med bättre vapen. Som svar på detta hade Indien

---

³⁵ Ibid.

³⁶ *Letter to New York Times (May 14 1998)*, by South Asians Protesting the Indian Nuclear Tests, <http://www.mnet.fr/aiindex/NYT.html>.

³⁷ Kapoor, H., e-postsändning 5 juni 1998.

³⁸ Ibid., 14 juni 1998.

tagit tillbaka sitt löfte att hålla en folkomröstning i Kashmir och börjat stärka sin egen militära förmåga. En annan vinkel på argumentet var:

Den snabba kommersialiseringen av kärnenergi i de industrialiserade länderna för vinstsyften har också varit en viktig bidragande faktor som lett till den ökade nukleära faran i Indien. Den typ av kärnreaktorer som sålts till Indien och Pakistan av Kanada och Frankrike har varit huvudkällan till de klyvbara material som behövs för att nukleära cykeln mot framställningen av nukleära sprängmedel.³⁹

Han förkastade också föreställningen att de fem permanenta medlemmarna av FNs säkerhetsråd skulle ha rätt att inneha kärnvapen.

I en gemensam artikel beskrev A.H. Nayyar och Zia Mian ett scenario där en indiska kärnvapenattack på Islamabad och Rawalpindi resulterade i fullständig förstörelse.⁴⁰ I en annan tidning skrev en annan ledande pakistansk fysiker, Pervez Hoodhoy (vid den tiden verksam vid Princeton) och Zia Mian

Om regeringsmakten skulle bryta samman, kan premiärminister Nawaz Sharif liksom den nuvarande arméchefen, en moderat person, komma att ersättas av företrädare för en hård linje från islamistiska grupper. Inom armén är det eldsprutande typer som den pensionerade generalen Hamid Gul, f.d. chef för försvarets gemensamma underrättelsetjänst, som har att vinna på det. Dessa grupper är de som jublade högst över Pakistans provsprängningar. De är patologiskt anti-indiska och beslutna att en gång för alla göra upp med Indien. Vad detta innebär i den nukleära tidsåldern är förfärligt.

När hårdföra män från det muslim-hatande indiska partiet BJP lockade och förledde Pakistan till att genomföra provsprängningar (den första gången en stat har försökt tvinga en motståndare att pröva kärnvapen!), kanske de hoppades att Kalla krigets historia skulle upprepa sig. BJP skulle gärna se Pakistan utmattat och brutet av en kapprustning och det är fullt möjligt att deras förhoppning infrias. Men till skillnad från sovjetstatens stålbur, vilken säkerställde att vissa avgörande strukturer i styret överlevde också sedan allt annat rasat samman, så är Pakistan redan brutet av mångfaldiga, våldsamma etniska och religiösa konflikter. Upplösning i ett inbördeskrig med många småstater och krigsherrar är en förfärande möjlighet. Om detta skulle inträffa, innebär det att Indien frammanat ett sydasiatiskt kärnvapenbeväpnat Somalia som sin granne.⁴¹

I Islamabad arrangerade en NGO, Institutet för hållbar utvecklingspolitik (the Sustainable Development Policy Institute, SDP) ett möte 2 juni på ett hotell där A.H. Nayyar och Eqbal Ahmad var huvudtalarna. Samma dag arrangerade Indiskt-pakistanskt forum för fred och demokrati en presskonferens. Den avbröts av arga, anti-indiska protester, huvudsakligen från det

---

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid, 29 juni 1998.

⁴¹ Ibid., 10 juli 1998.

högerinriktade partiet *Jamaat-e-islami* och dess hejdukar samt från gäng från *Shahab-e-Milli* (en islamistisk extremistgrupp), bland dessa också personer som låtit påskina att de var journalister som kommit för att täcka händelsen. Stolar kastades och fysiskt våld användes mot talarna och organisationerna. Råskinnen skrek: ”Den som är vän till Indien är förrädare.”⁴²

Tidigt i juni bildades en organisation i Indien kallad *Rörelsen i Indien för kärnvapennedrustning* (Movement in India for Nuclear Disarmament, MIND). Den 9 juni hölls ett möte i New Delhi mot kärnvapen med deltagande av ett brett spektrum intellektuella, politiker och framträdande personer från allmänheten.⁴³

Fredsprocessen och de intellektuella i diasporan

Om någon enskild har förtjänsten av att det knutits bestående band och skapats nätverk med global räckvidd mellan sydasiatiska fredsaktivister, så är det Harsh Kapoor. Han är född 1962, sociolog och har bott i Europa sedan 1985. Ursprungligen hjälpte han till med att organisera möten med indiska och pakistanska aktivister engagerade i undersökningar av multinationella företag och deras behandling av arbetare. Rivningen av moskén vid Ayodhya fick honom att starta en databas kallad ”Resurser mot kommunalism⁴⁴ och fundamentalism i Indien” (Resources against Communalism and Fundamentalism in India). Han var också involverad i det allra tidigaste skedet av den process som ledde till grundandet av Pakistansk-indiskt forum för fred och demokrati 1994. Han reagerade mot att indier och pakistanier på högerkanten använde Internet i stor utsträckning medan fredsaktivisterna saknade tillgång till en fungerande websajt, och därför beslöt han sig för att starta Sydasiatiska medborgares web (South Asian Citizens’ Web) för att ge möjlighet till samverkan mellan sydasiatiska NGO-grupper och andra aktörer i civilsamhället. Den började fungera 1996 och hade 1999 haft närmare 35.000 besökare.

När han hörde nyheten om de indiska sprängningarna, skyndade Kapoor hem till Frankrike från New York, där han var på besök hos vänner, och 13 maj startade han ännu en websajt, Sydasiater mot kärnvapen. Det var genom e-post som han började kontakta likasinnade personer i Sydasiaten liksom även utomlands. Mellan november 1998 och februari 1999 hade e-postlistan växt till 21.000 kontakter. BBC, åtskilliga universitet och olika FN-organ har använt denna websajt som källa till information och som ett standardverk för referenser. Fram till juni 2000 hade omkring 619.000 besökare konsulterat

---

⁴² Ibid., 3 juni 1998.

⁴³ Ibid., 11 juni 1998.

⁴⁴ Kommunalism (eng. ”communalism”), en typ av politik som bygger på religiösa gruppers föregivna särintressen.

den.⁴⁵ Fastän han bor i en liten fransk by med bara 30 invånare, har Kapoor varit knutpunkten iden globala e-posttrafiken mellan indiska, pakistanska och internationella fredsaktivister. Den 15 maj 1998 skickade Kapoor följande e-brev till en stor skara indier och pakistanier.

Kära vänner!

De prov som Indien nyligen genomfört kommer att föra de indisk-pakistanska relationerna till en avgrund och regionen kommer att ledas in i en vansinnig kapprustning.

Vi måste höja våra röster i protest.

Om någon antikärnvapen- eller fredsgrupp i Sydasiien (eller inom diasporan i Europa eller USA) organiserar fredsdemonstrationer eller om sådana organisationer gör gemensamma uttalanden, skulle vi kunna samordna sådana protestaktioner och stödja deras ansträngningar. Under alla omständigheter skulle vi stärka varandra genom dessa protester. Låt oss, varhelst det är möjligt, sluta oss samman och samarbeta med freds rörelser och –grupper från hela världen som höjer sina röster. Som andra har nämnt, återspeglar dessa prov och den retorik som beledsagat dem fascismens tillväxt i Indien, personifierad av BJP och dess allierade. Den måste utmanas till alla pris.

Bästa hälsningar

Harsh Kapoor⁴⁶

Med detta budskap skickades också en berömd dikt av urdupoeten Sahir Ludhianvi (1921-80). Den återges här i Kapoors engelska översättning.

Dear Civilised People

Be this blood ours or theirs

Humanity is bloodied

Be this war in East or West

A peaceful earth is bloodied

Whether the bombs fall on homes or borders

The spirit of construction is wounded

Whether it is our fields that burn or theirs

Life is wracked by starvation

---

⁴⁵ Hela framställningen baseras på Kapoors svar med e-post 24 januari 24 januari på ett antal frågor från Ishtiaq Ahmed samt på en telefonintervju och ett telefonsamtal 25 januari.

⁴⁶ Kapoor, H., e-postsändning 15 maj 1998.

It matters not that tanks advance or retreat
The womb of the earth becomes barren
Be it a celebration of victory or loss' lament
The living must mourn the corpses

That is why, o civilized people
It is better that war remains postponed
In your homes, and in ours
It is better that lamps continue to flicker⁴⁷

Skapandet av sydasiater mot kärnvapen (South Asians against Nukes)

Den 20 maj meddelade Kapoor att han startat en websajt ägnad uteslutande åt kärnvapenfrågan. Han skickade också ytterligare en dikt, "Parchaniyan" (Skuggor) som Sahir Ludhianvi skrev för att protestera mot tidigare amerikanska prov. Efter sprängningarna i Sydasiens fick den omedelbar relevans också där. S.M Shahed har på min begäran gjort en översättning till engelska.

Shadows

Our love could not survive the burden of mishaps
But at least let the new generation achieve their dreams
We were mired constantly in the struggle to survive
At least let them realize their beautiful dreams

For too long now it has been the pastime of politicians
That when children achieve youth, they be sacrificed
For too long now it has been an obsession with rulers
That they sow seeds of famine in fields far and wide

For too long now the dreams of youth have been barren
For too long love has been seeking protection
For too long on these highways, full of torture
Life itself has been seeking honour and refuge

---

⁴⁷ Ibid.

Come, let us speak with all downtrodden souls
And ask them to place a tongue in every wound
Our sorrow is not just our own, let us share
Come let us make the whole world our confidante

Come and let us tell these gamblers in politics
That we hate the ways of war and strife
The clothing that likes nothing better than the colour of blood
We hate this garb of war on our youth

Declare that if any warrior comes this way
At every step Earth itself will restrain him
Every wisp of wind will turn fiercely against him
Every field and bough will rise to stop him

Rise and let us say to every warmonger
That we need our young for our work and well-being
We have no desire to wrest anyone else's land
We are satisfied with our own land for our livelihood

Declare that no trader should turn this way
No daughter of ours will be sold here any more
These lands have woken up, the harvest is ready
No fields of ours are for sale any more

This land is the land of Gautam and Nanak
This sacred land will not support any cruelty
Our blood is guarantee to the new generation
Our blood will not sustain hordes any more

Speak out, for if we even today stay quiet
Then this gleaming bowl of dust is not safe
With this atomic menace cast in feelings of rage
This earth is not safe; the sky is not safe any more

In the last war, only houses were destroyed, but this time
It is no surprise that even our solitude will be burnt up
In the last war, bodies were burnt, but this time
It is no surprise that even our memories will be burnt up

Att man på detta vis kunde falla tillbaka på de mest berömda dikterna av en av de största romantiska och humanistiska poeterna i modern tid var verkligen en klassisk manifestation av den djupa kulturella gemenskapen med rötter i den bildade kulturen landskap, en gemenskap som gjorde det lätt för kosmopoliternas världsföreställningar, etnoskap såväl som ideoskap, att mötas. Det faktum att man nämnde de båda inhemska förebilderna vad gäller fred och rättvisa, Gautama (Buddha) och Nanak (sikhismens grundare), illustrerade tydligt att det partikuljära och det universella inte är ömsesidigt uteslutande, när det gäller fred och samförstånd utan snarare är ömsesidigt kompletterande. Varje människa som rönt inflytande från det moderna Sydasians humanistiska och radikala tradition och var förtrogen med den bildade urdu- och hindikulturen kunde omedelbart identifiera sig med de bilder, den fruktan, de värden och förhoppningar som kom till uttryck i dessa kosmopolitiska rader. Ja, också de som inte fullt förstod ren urdu rördes djupt och kunde lätt förstå budskapet. Lalita Ramdas (den pensionerade indiske amiralen Ramdas fru), en freds- och kvinnorrättsaktivist uttryckte sina känslor i följande ord: ”Tack Harsh för att du förmedlat denna text – trots min dåliga urdu är den rörande och så passande.”⁴⁸ Hur som helst började genast en global kedja av e-postmeddelanden mellan indier och pakistanier bildas. Regelbundna rådslag ägde rum. Sedan dess har Kapoor från sitt hem i Frankrike regelbundet, nästan dagligen, skickat e-meddelanden med de senaste nyheterna om fred, relationerna mellan olika religiösa grupper, allehanda regeringspolicies och mycket mer, huvudsakligen rörande Sydasien. De båda sajterna innehåller nästan alla uttalanden som gjorts om fred, om relationerna mellan olika religiösa grupper och mellan stater, de förtrycktas kamp – det må vara sociala klassers, kasters, minoriteters, kvinnors – om regeringars militarisering och kärnvapenutveckling och om NGO-grupper och andra internationella aktörer.

Demonstrationer

De kosmopolitiska intellektuella grupperna i diasporan mottog nyheten om kärnsprängningarna med stor förfäran, och många demonstrationer och protestmöten arrangerades. Exempelvis hölls 13 juni, exakt en månad efter den första indiska sprängningen, en fredsdemonstration i Montreal. Omkring 100 människor deltog. Den arrangerades av Sydasiatiska kvinnors gemenskapscenter (South Asian Women's Community Center, SAWCC) och Centrum för sydasiastudier och sydasiastudierforskning (Centre d'études et recherches de l'Asie du sud, CERAS). Det senare är en NGO som arbetar med gräsrotsorganisationer i Pakistan, Indien, Bangladesh, Sri Lanka och Nepal på områden som utveckling, genus, hälsa, fred och sekularism. En tredjedel

---

⁴⁸ Kapoor, H., e-postsändning 31 maj 1998.

av deltagarna var av pakistanskt ursprung, en tredjedel av indiskt och resten var andra människor engagerade för freden. Talarna, Naushad Siddiqui, Humeira Iqtidar och Dolores Chew fördömde proven. De sade också, att de fem i kärnvapenklubben, däribland USA, inte har någon rätt att kritisera Indien och Pakistan så länge de själva behåller en kärnvapenarsenal och utför prov.⁴⁹ Det påpekades att:

Ett möte sådant som det i Montreal var nu ett ouppnåeligt privilegium i Indien och Pakistan, eftersom möten, samtal och protester mot kärnvapenproven av framstående vetenskapsmän, intellektuella och aktivister angreps.⁵⁰

Den 15 juni höll *Samar* (South Asian Magazine for Action and Reflection), krigsmotsåndarnas förbund (War Resisters League) och Internationell fredsaktion (Peace Action International) gemensamma demonstrationer i New York. De fördömde de indiska och pakistanska proven men kritiserade också införandet av sanktioner mot länderna. Det uttalande som gjordes vid detta tillfälle innehöll följande anmärkning:

Vi förfäras också över det hycklande ställningstagandet bland kärnvapenstaterna som har blockerat varje internationellt initiativ mot en kärnvapenfri värld genom att insistera på att behålla sina egna kärnvapenarsenaler. Varaktig fred är möjlig först när kärnvapenstaterna går med på att nedrusta. Annars kommer i sinom tid de indiska och pakistanska regeringarnas handlingar att upprepas av andra som aspirerar på att bli medlemmar av kärnvapenklubben. Vi motsätter oss kategoriskt det amerikanska beslutet att införa sanktioner mot Indien och Pakistan, vilket kommer att krossa de mest sårbara delarna av dessa samhällen, dem som mest sannolikt skulle ha motsatt sig beslutet att utveckla kärnvapen. Som vår tids världsmedborgare kräver vi en rättvis procedur ledande till global nedrustning, med god vilja, och där samma regler gäller för alla nationer.⁵¹

Den 19 juni publicerades en annons i tidningarna *India Abroad* och *India West* som en del i en kampanj av sydasiater utomlands för att väcka opinion mot kärnvapnen. Dessförinnan hade många meddelanden utbytt mellan pakistanska och indiska aktivister. Bland dem fanns också meddelanden mellan Ijaz Syed (en pakistanier) och Bannerji (en indier) som vidarebefordrades av Kapoor i dagliga sändningar. Där ingick en diskussion om ett utkast till ett uttalande om proven och att donationer på 10 dollar skulle samlas från alla som stödde projektet att publicera uttalandet i tidningar i diasporan.⁵² Följande punkter togs upp i uttalandet:

---

⁴⁹ Mehdi, F., *Montrealers Demonstrate for Peace in South Asia*, <http://www.mnet.fr/aiindex/NoNukes.html>

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ *Statement from SAMAR (South Asian Magazine for Action and Reflection, New York)*, <http://www.mnet.fr/aiindex/NoNukes.html>.

⁵² Kapoor, H., e-postsändning 3 juni 1998.

Indien och Pakistan har utkämpat tre krig och har förblivit fientliga till varandra sedan 1947. Den intolerans som visats av de nuvarande regeringarna har skurit av de kommunikationslinjer som nyligen öppnats mellan de båda länderna. Implikationerna av BJP-regeringens radikala avvikande från Indiens traditionella politik för fred i Sydasien [...] och det hot om kärnvapenkapprustning som följt på detta i Sydasien bör oroa alla fredsälskande människor i världen. Utöver risken för radioaktivt nedfall efter sådana prov är vi också djupt oroade av de fattiga medborgarna i Indien och Pakistan kommer att få bära den tyngsta bördens av de väldiga kostnaderna för att bygga kärnvapen, ty kostnader av ett slag Indien och Pakistan knappast har råd med kommer nu av dessa regeringar att stjälpas över på fattiga människor, och därmed kommer de som redan nu har det svårt att hamna i en än allvarligare belägenhet.

Vi vill ha global fred och nedrustning, och inte eskalering av krig. Vi beklagar djupt att kärnvapen- och missilprogram finns i Indien. Fredsälskande människor i Sydasien får inte låta sig provoceras av dessa ansvarslösa handlingar. De båda länderna bör inleda förhandlingar för att undanröja den omedelbara risken för en nukleär konflikt för att sedan gradvis trappa ner den i verifierbara steg.⁵³

Fastän olika NGO-grupper i Sydasien redan var i kontakt både inom sina respektive länder och över gränserna, blev Harsh Kapoors mejl ett avgörande hjälpmedel under de första veckorna och månaderna för spridningen av nyheter som annars undertrycktes. Exempelvis skrev Lalita Ramdas till Kapoor och bad honom att cirkulera ett uttalande om sprängningarna, vilket de indiska tidningarna hade vägrat publicera.

Hon gjorde också denna intressanta anmärkning om ett möte som hållits i Ottawa:

En av talarna från New York, en fysiker vid namn dr Vinod Mubayi, sade att RSS [en hinduisk extremistgrupp] nu hade dödat Gandhi två gånger; hans kropp 1948 och arvet efter honom 50 år senare. Men jag tvivlar på att han kommer att förbli död länge till; liksom Jesus får han en lycklig dag då han uppstår och vandrar kring bland oss.⁵⁴

Nätverket av fredsorganisationer

En annorlunda slags struktur utvecklades genom Pritam K. Rohila (född 1935 i det ännu odelade Punjab), en neuropsykolog baserad i USA. Efter rivningen av Babri-moskén i Ayodhya startede han Föreningen för endräkt mellan olika trosbekännare i Asien (Association of Communal Harmony in Asia (ACHA)), en process som blev klar 1993. ACHA är en frivilligorganisation utan vinstsyfte ägnad åt att främja harmoniska relationer mellan olika

---

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid., 31 maj 1998.

trosbekännare. Han förklarade sina skäl för att grunda organisationen i följande ord:

Många av oss hade genomlevt de traumatiska händelserna 1947. Vi hade också varit oroade av sådana saker som relationerna mellan hinduer och sikher i Punjab, hinduer och muslimer i Bangladesh och Indien, angreppen på ahmediyas [en förföljd muslimsk minoritetsgrupp] och kristna liksom även motsättningar mellan sunniter och shiiter i Pakistan, behandlingen av lågkastiga och etniska uppror i nordöstra Indien, etnisk krigföring i Sri Lanka och slutligen fientligheten mellan Indien och Pakistan. Förstörelsen av Babri-moskén var den sista droppen. Vårt syfte var att skapa ett forum för den tysta majoritet av sydasiater som vi trodde hade velat ha fred och samförstånd. Vi ville också visa de välorganiserade, välfinansierade och frispråkiga fanatikerna och hatiska uppviolarna att de inte representerade oss.⁵⁵

Rohila förklarade vidare att organisationen hade arrangerat möten för att främja religiös endräkt och indisk-pakistanska vänskapsdagar samt att man gav föreläsningar om fred och konfliktlösning. Men dessa ansträngningar var inte särskilt framgångsrika, eftersom de var begränsade till de områden där ACHA-aktivisterna var baserade. Under några år publicerades också ett nyhetsbrev om fred och endräkt och om det arbete som bedrivs av organisationer för att främja detta, men bl a produktionskostnaderna medförde att spridningen var dålig. När kärnsprängningarna i Sydasiens 1998 ägde rum, hade ACHA inte tillgång till någon websajt. Man gav uttryck för sin oro i ett brev till presidenterna i Indien och Pakistan 14 juni 1998. Det lød:

Vi undertecknade, ursprungligen från Indien och Pakistan, är mycket oroade över de nukleära anordningar som nu testas av Indien och Pakistan och över den eskalerande kapprustningen mellan länderna. Det är tragiskt att redan magra resurser, som borde ha använts till att förbättra medborgarnas liv, slösas bort på massförstörelsevapen.

Vi vädjar därför till Er och genom Er till regeringstjänstemän och till båda ländernas folk att omedelbart stoppa ytterligare prov och att göra Ert yttersta för att minska spänningen och fientligheten mellan de båda grannarna.⁵⁶

En prioritet för ACHA är att samordna sina aktiviteter med andra anti-kärnvapenorganisationer och –nätverk i Sydasiens och i diasporan. År 1999 grundades utgivningen av en e-postbulletin, *ACHA Bulletin* (numera *ACHA Peace Bulletin*). Plötsligt hade möjligheten att nå ut globalt ökat dramatiskt. ACHA har en styrelse bestående av frivilliga. Rohila är talesman och moderator för ACHA aktiviteter.⁵⁷

När detta skrivs får ca 2.000 personer och organisationer runt jordklotet den elektroniska bulletinen. Olika nordamerikanska fredsorganisationer in-

---

⁵⁵ E-postsvar 23 januari 2001 från Pritam K. Rohila på en rad frågor från Ishtiaq Ahmed.

⁵⁶ E-brev 12 februari 2001 från Pritam K. Rohila till Ishtiaq Ahmed.

⁵⁷ E-postsvar 23 januari 2001 från Pritam K. Rohila på en rad frågor från Ishtiaq Ahmed

går i nätverk tillsammans med ACHA. Det har gjorts en katalog med den här typen av information. Den finns tillgänglig för alla via ACHAs websajt. Vidare skickades år 2000 en vädjan till aktivister och organisationer för fred och endräkt att sluta sig samman för en allsidig ansträngning utan avbrott. Dess höjdpunkt blev kampanjen ”Fred i Sydasien” som stöds av omkring 30 enskilda och organisationer. Pritam K Rohila och jag är tillsammans ordförande. Nätverket Fred i Sydasien kommer att försöka föra en kampanj på ett sammanhållet och samordnat vis för att främja fred och samförstånd i Sydasien. Idén att bygga ett minnesmärke vid Waga till minne av offren för Indiens delning 1947, vilken Pakistanier för fred och alternativ utveckling (Pakistanis for Peace and Alternativ Development, PPAAD) lanserade 4 januari 2000, har antagits som en huvudpunkt för kampanjerna år 2001.⁵⁸

Skapandet av ett pakistanskt nätverk i diasporan

Fram till kärnsprängningarna i maj 1998 fanns det inget riktigt, globalt nätverk av pakistanier ägnat åt fred i Sydasien. Den 25 juni bad jag Kapoor att med e-post cirkulera en petition mot provsprängningarna. Den ursprungliga idén var att endast pakistanier utomlands skulle inbjudas att underteckna den.⁵⁹ Kapoors bistånd var av avgörande betydelse i initialskedet, men gradvis började ett nätverk utvecklas av sig självt. Det är intressant att notera, att många meddelanden om stöd började komma från Pakistan. Därför fattades snabbt beslut om att öppna det för alla pakistanier. Snart började diskussioner äga rum om många frågor rörande fred, mänskliga rättigheter och demokrati. En del föreslog att också indier skulle inbjudas att underteckna petitionen. Efter grundliga överväganden bestämdes att inbjudan skulle begränsas till pakistanier. Tanken bakom detta var att det mot bakgrund av de vitt skilda petitioner som nu gjordes på olika håll var nödvändigt att bibehålla ett tydligt pakistanskt svar. Aktivister i Shirkat Gah, en NGO för kvinnors rättigheter, och Pakistans kommission för mänskliga rättigheter bildade de största grupperna bland dess stödjare. Den London-baserade arkitekten Ayub Malik arbetade i nära kontakt med mig med att sprida budskapet bland pakistanier runt hela världen. Den pakistanske sociologen Yunas Samad vid universitetet i Bradford betonade att faran för överraskningsanfall måste framhållas i petitionen.⁶⁰ Hasan Gardezi, Ahmed Shibli and Mahir Ali föreslog en del ändringar och förbättringar i texten.

Självfallet var det inte alla i diasporan som gillade idén att lägga skulden för eskaleringen av kärnvapenrustningen på både Pakistan och Indien. Några pakistanier klagade och sade, att Indien hade provocerat Pakistan som inte

---

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ahmed, I., e-postsändning 25 juni 1998.

⁶⁰ Yunas Samads e-brev till Ishtiaq Ahmed of 18 juli 1998.

hade något annat väl än att svara med samma mynt.⁶¹ I princip rådde emellertid enighet att freden på subkontinenten hade satts på spel genom provsprängningarna. Under de fem-sex veckor som kampanjen pågick anslöt sig många fler. Resultatet blev ett världsomspännande nätverk av människor som delade en principiell tro på fred, tolerans, rättvisa och demokrati i Pakistan samt vänskapliga förbindelser mellan Pakistan och Indien.

Den 11 augusti skickades en petition till premiärministrarna i Pakistan och Indien och till tidningar i de båda länderna.⁶² Den bar rubriken *Pakistanier över hela världen fördömer kärnvapenprov och kärnvapen* och hade undertecknats av pakistanier i världens alla hörn. Petitionen fördömde provsprängningarna och betonade behovet att lösa alla motsättningar genom dialog. Utöver åtskilliga andra punkter sades också att "... antagandet att fullskaligt krig nu är omöjligt på ett förvänt sätt kan uppmuntra lokala befälhavare att höja intensiteten i sina krigsspel."⁶³ Man hävdade att riskerna ökade dramatiskt för att ett krig med bruk av kärnvapen skulle utbryta genom en olyckshändelse eftersom det inte förekom något informationsutbyte mellan de två länderna och eftersom deras kapacitet att övervaka varandra var extremt dålig.

Därför finner vi den försvars- och säkerhetspolitik som Pakistans och Indiens regeringar för, särskilt vad gäller förvärvandet av kärnvapenkapacitet, omöjlig att rättfärdiga av något som helst skäl. Vi finner också det nuvarande arrangemanget, som innebär att USA, Ryssland, Frankrike, Storbritannien och Kina kan fortsätta att besitta kärnvapen, godtyckligt och fördärligt. Vi uppmanar därför de båda regeringarna att arbeta för en global regim ägnad att uppnå fullständig förstörelse av alla kärnvapen inom en specificerad tidsrymd, utan att till denna fråga knyta sin egen rätt att skaffa kärnvapen. Som ett omedelbart steg mot detta skall båda länderna deklarerat att de inte kommer att inleda något program för att bygga kärnvapensystem.⁶⁴

Ingen av regeringarna svarade och petitionen behandlades inte i massmedia. Trots denna nedslående respons började ett globalt nätverk av pakistanier att ta form. En diskussion började mellan Ayub Malik, Faisal Ahmed Gilani, Ahmed Shibli, Bilal Hashmi och mig själv om vi skulle arbeta för att skapa ett permanent nätverk av likasinnade pakistanier. Den 2 oktober 1998 tillkännagavs formellt att ett sådant bildats. Dess namn var Pakistanis for Peace and Alternative Development (PPAD). Dess verksamhet skulle handhas av en kommitté av frivilliga med Ishtiaq Ahmed som koordinator. Dess ändamål fastställdes i nio punkter.

---

⁶¹ Akhtar Lodhis e-brev till Ishtiaq Ahmed 27 juli 1998.

⁶² Ahmed, I., e-postsändning 11 augusti 1998.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

1. Att formulera upplysta ståndpunkter rörande mänskliga rättigheter, tolerans, social rättvisa samt balanserad ekonomisk och mänsklig utveckling.
2. Att hävda alla människors lika värde oberoende av klass, kast, tro, etnisk tillhörighet eller kön.
3. Att bekämpa religiös och sekteristisk intolerans och våld.
4. Att uppnå idealet om allmän läskunnighet, upphäva barnarbete och skuldslaveri liksom ekonomisk utsugning av kvinnor och andra förtryckta och marginaliserade grupper.
5. Att otvetydigt ta ställning mot militarisering i allmänhet och i synnerhet mot ökning av kärnvapen.
6. Att främja fred mellan Pakistan och Indien och att uppmuntra de båda länderna att lösa sina motsättningar genom diskussion och ömsesidigt tillmötesgående.
7. Att stärka strävandena efter att främja alternativa strategier rörande utveckling och förändring, strategier som skall grundas på principer om social rättvisa, deltagande demokrati och skydd av miljön.
8. Att främja ett civilt samhälle som kan motstå påtryckningar både från en tyrannisk regering och transnationella bolag som exploaterar Pakistans resurser.
9. Att delta i internationella initiativ rörande fred och alternativ utveckling.⁶⁵

PPAD har varit involverat i ett antal initiativ rörande kränkningar av mänskliga rättigheter, inskränkning av medborgerliga friheter, frågor om fred och rättvisa i Sydasiens och på andra håll i världen. Varje initiativ har tagits efter diskussion inom den speciella PPAD-kommittén, eller så har någon sympatisör i Pakistan eller diasporan fäst uppmärksamheten vid ett sådant problem. Nedan summeras några av de uttalanden som gjorts.

(1) Den 14 januari 1999 sändes ett brev till president Bill Clinton och till premiärminister Tony Blair med en protest mot den förnyade bombningen av Irak. Båda ledarna uppmanades att respektera FN-stadgan som förbjuder bruket av våld som lösning av konflikter. Detta uttalande stöddes av 85 personer.⁶⁶

(2) Den 17 maj 1999 sändes ett brev till premiärminister Nawaz Sharif för att protestera mot arresteringen av ett antal pakistanska journalister, särskilt Najam Sethi. Denne hade anklagats för att vid ett möte i Delhi ha gjort yttranden som betraktades som opatriotiska av regeringen. Han misshandlades och togs i fängsligt förvar.⁶⁷

---

⁶⁵ Ibid., 2 oktober 1998.

⁶⁶ Ibid., 14 januari 1999.

⁶⁷ Ibid., 17 maj 1999.

(3) Den 4 januari år 2000 gjorde PPAD ett uttalande där man begärde att ett monument skulle sättas upp vid Wagah-Attari-gränsen mellan Pakistan och Indien och ett annat vid gränsen mellan Indien och Bangladesh till minne av offren för den våldsamma och blodiga delningen av Indien 1947. Bland annat sades:

Det är vår uppriktiga önskan och förhoppning att dessa minnesmärken kommer att bidra till att ett nytt kapitel börjas i subkontinentens historia – ett som är grundat på en bättre förståelse av det förflutna och på ömsesidig tillit och respekt i framtiden.⁶⁸

Alla fredsälskande människor i världen inbjöds att söka medlemskap. I viss mening innebar detta ett brott mot den tradition som etablerats att begränsa PPADs verksamheter till pakistanter. Det var ett tecken att PPAD nu vidgade sitt intresse i den större frågan rörande fred mellan Indien och Pakistan och deras folk. Följden blev att PPADs e-postlista blev längre. Pakistanter och indier från andra delar av världen fördes samman på en gemensam grund. Många nya kontakter skapades och PPAD blev ett diskussionsmedium med e-post. På den finns nu fler än 300 adresser, enskilda och organisationer. Där finns intellektuella, akademiker och andra från subkontinenten och från övriga världen. Listan har använts för ett ständigt meningsutbyte och för meddelanden runt hela jorden.

(4) Den 8 maj 2000 skickade Ayub Malik en kopia till mig av ett brev som skrivits av den pakistanske vetenskapsmannen och debattören i sociala frågor A.H. Nayyar. Brevet handlade om en smädelsekampanj mot honom i de pakistanska urdu-språkiga tidningarna *Nawa-i-Waqt* (i Lahore) och *Ausaf* (i Islamabad).⁶⁹ De båda tidningarna hade anklagat honom för opatriotiskt och oislamiskt uppträdande, eftersom han kritiserat officiella tolkningar av historien och framhållit behovet av att normalisera förbindelserna med Indien. PPAD gav uttryck för sin oro och krävde ett omedelbart slut på detta slags trakasserier och häxjakt.⁷⁰

(5) PPAD har givit spridning åt en rapport över en konferens kallad Utveckling och vetenskap i det nya årtusendet, vilken hölls i Karachi 18 september år 2000. Ahmed Shibli, som är medlem av PPADs kommitté, var huvudorganisatör. Ytterligare en kommittéledamot, Bilal Hashmi, deltog. Konferensen som förde samman forskare från hela världen ägnades åt frågor rörande alternativ utveckling och antalet deltagare från Tredje världen var stort.⁷¹

(6) En medlem av PPAD, Group Captain Cecil Chaudry, som engagerat sig mot valsystemet i Pakistan, enligt vilket religiösa minoriteter röstar i

---

⁶⁸ Ibid., 4 januari 2000.

⁶⁹ Ayyub Maliks e-brev till Ishtiaq Ahmed 8 maj 2000.

⁷⁰ Ahmed, I., e-brev 12 maj 2000.

⁷¹ Ibid., 18 september 2000.

särskilda valkretsar, riktade uppmärksamheten mot den fortsatta diskrimineringen av icke-muslimer i Pakistan i valtider. Den 27 september år 2000 sändes ett brev till Pakistans ledare general Pervez Musharraf, i vilket han ombads använda sitt ämbete för att avskaffa systemet med åtskilda elektorat. Vi fick inget svar på vårt brev.⁷²

(7) Den 18 oktober skrev PPAD ett brev till FNs High Commissioner för mänskliga rättigheter, Mary Robinson, med en begäran om en internationell intervention och skydd för det palestinska folket. I brevet sades:

Vi skriver till Er för att enträget be Er såsom FNs High Commissioner för mänskliga rättigheter att intervensera och återetablera en FN-närvaro i centrum för den israelisk-palestinska konflikten och att återställa ett ramverk med internationella rättsliga principer i sökandet av lösningar för att få slut på krisen i Mellanöstern.⁷³

(8) Den 19 oktober fick PPAD den oroväckande informationen att dr Younas Shaikh hade arresterats i Islamabad anklagad för hädelse. Uppenbarligen hade han sagt att profeten Muhammads föräldrar inte var muslimer. Den som befinner sig skyldig till hädelse kan dömas till döden. I ett brev till general Musharraf krävde PPAD att lagen om hädelse skulle upphävas och att dr Shaikh skulle få en rättvis rättegång.⁷⁴

(9) En lång diskussion via e-post ägde rum sedan en artikel av Hassan N. Gardezi (en av grundarna av PPADs kommitté) hade cirkulerats på PPADs lista 27 december 2000. Gardezi hade funnit att den extrema religiösa högern i Pakistan och Indien delade samma värden och hade samma mål. Detta hade föranlett den pensionerade pakistanske brigadgeneralen Usman Khalid att skriva ett argt svar. Som PPADs koordinator skrev jag i min tur ett svar till honom.⁷⁵ Vi utväxlade sedan en lång serie brev om sådant som kollisionen mellan civilisationer, och i denna diskussion hävdade Usman Khalid att den hinduiska och muslimska civilisationen var ömsesidigt uteslutande, medan jag hävdade att alla civilisationer har sina goda och sina dåliga sidor och att det gäller att kombinera de goda sidorna hos dem alla för att på så vis skapa en universell civilisation. I diskussionen deltog också Iftikhar Malik (en historiker baserad i UK), Ahmed Shibli (en av grundarna av PPAD), Sukla Sen, Vineeta Gupta, Anindita Dasgupta (baserade i Indien), Jawaid Quddus, Siva Digavalli), S.M. Shahed, Fawzia Afzal Khan (baserade i USA), Brian Cloughley och Yunas Samad (baserade i UK) med flera.⁷⁶

---

⁷² Ibid., 27 september 2000.

⁷³ Ibid., 18 oktober 2000.

⁷⁴ Ibid., 23 oktober 2000.

⁷⁵ Ibid., 27 december 2000.

⁷⁶ Ibid, mellan 28 december and 5 februari 2001.

PPAD har deltagit i flera fredsinitiativ i Sydasien. Fasta band har nu knutits mellan fredsgrupper i Indien och Pakistan, och den förmedlande länk i diasporan som Harish Kapoor skapade fortsätter att spela en viktig roll för informationsförmedling globalt och mellan de två länderna.

Slutsats

Kärnsprängningarna i maj 1998 chockerade många fredsälskande människor runtom i världen. Kosmopoliter i Sydasien och fredsaktivister svarade genast med olika protestmöten och demonstrationer. Också i diasporan var reaktionen omedelbar. En sak som alla dessa protester hade gemensamt var den vikt de fäste vid att motsätta sig inte blott den nukleära kapplöpningen i Sydasien utan också andra länders innehav av kärnvapen. Fastän kontakter redan etablerats mellan indiska och pakistanska fredsaktivister liksom mellan olika organisationer i civilsamhället, skapade den nya situationen ett behov av ett mer systematiskt nyhetsflöde på båda sidor. En person som kunde kommunicera effektivt på båda sidor var bäst ägnad att fylla det behovet initialt. Harsh Kapoor var den som kunde spela denna historiska roll. Han utnyttjade Internet, både e-post och sajten *South Asians Against Nukes* som ett virtuellt informationscenter och en knutpunkt där nyheter rörande fred, demokrati och endräkt mellan religiösa grupper i Sydasien kunde samlas för att sedan snabbt spridas i nästan dagliga utskick till olika nätverk. Han har arbetat ensam från en fjärran fransk by, och hans främsta funktion har varit som informationskälla. ACHA har å andra sidan från alla första början koncentrerat sig på att bygga ett nätverk av personliga kontakter i Nordamerika. Utöver månatliga fredsbulletiner arbetar ACHA aktivt för att knyta ihop nätverk mellan organisationer och arrangerar diskussioner och andra slags aktiviteter som kan främja endräkt mellan olika religiösa grupper. PPAD har å sin sida fungerat mer som ett nätverk för intellektuell debatt och politisk opinionsbildning. Eftersom diskussionsfriheten i Pakistan är begränsad, har PPAD kunnat fullgöra sitt uppdrag med större frihet från utlandet, även om några av dess kommittémedlemmar är bosatta i Pakistan. Fastän PPAD koncentrerar sig på Pakistan, har det alltmer engagerat sig i regelbundna diskussioner med indiska intellektuella liksom med freds- och mänskorättsaktivister därifrån. Vidare har de kulturella banden till den bredare muslimska världen inneburit att det också engagerat sig i frågor om fred och rättvisa i Mellanöstern och i arabvärlden. Medan Harsh Kapoor och ACHA väsentligen har ett sydasiatiskt perspektiv, deltar PPAD också i debatter om Västasien och Mellanöstern såsom den vanligen uppfattas. I alla tre fallen innehåller de etnoskap och ideoskap, där föreställningsvärldar skapas och varifrån verksamheter får sin inriktning, en blandning av kulturella faktorer och idéer av såväl sydasiatiskt som globalt ursprung. Emellertid är de flesta intellektuella i diasporan mer benägna att följa en demokratisk agenda inom sina ur-

sprungsländers existerande gränser än de intellektuella från förtryckta minoriteter som kanske föredrar att territoriella gränser dras om.

Det tycks som om den tid är mer eller mindre över, då stater kunde påtvinga sina folk isolering, och i framtiden kommer transterritoriella band sannolikt att spela en större roll än vad som hittills varit möjligt. Eftersom intellektuella i diasporan kan verka utom räckhåll för de två staterna, kan de också motstå trakasserier och hot med större framgång än om de kunde nås av de nationalistiska råskinnen på båda sidor. Internet kan ses som ett instrument som gör det möjligt för människor att börja förverkliga den gamla drömmen att handla och tänka som världsmedborgare. Med detta nya hjälpmedel kan internationalisten överskrida gränser och bortse från gränskontroller, befordra meddelanden ögonblickligen och på så vis trotsa begränsningar som påbjudas av nationalistisk stolthet, fruktan och perverterade uppfattningar om säkerhet. Således är globaliseringens mest genomgripande påfund, e-post, kanske den mest oroande uppfinningen för dem som i det förflutna har kunnat frodas genom att bibehålla ömsesidigt fientliga och ömsesidigt uteslutande identiteter baserade på förseglade gränser.

Men man får inte glömma att samma redskap också är tillgängligt för chauvinistiska och ultranationalistiska lobbygrupper. De nationalistiska indiska och pakistanska nätverken fortsätter att konfrontera varandra med hård retorik och skällsord, och därför kan kampen för fred och endräkt mellan religiösa grupper endast vinnas på plats. Intellektuella i diasporan kan i bästa fall underlätta genom att hålla kommunikationskanalerna öppna och genom att fungera som knutpunkter för snabba meddelanden och för meningsutbyte, och på så vis stärka kampen för fred och demokrati. Inflytandet må vara marginellt, eftersom de styrande eliterna och etablissemangen fattar de avgörande besluten, men om vi antar att ultranationalisterna fortsätter på sina krigiska vägar, är det inte desto mindre fredsrörelsen och i synnerhet dess anhängare i diasporan som har mest att vinna på friheten att kommunicera med varandra över hela världen och mellan de två länderna. På det hela taget är Internet en vinst för denna grupp.

Intervjuer med e-post

Harsh Kapoor (även telefonledes)

A. H. Nayyar

Pritam K. Rohila